

„1 procent” pod lupą

Wyniki audytu sprawozdań finansowych
organizacji pożytku publicznego uprawnionych
do pozyskiwania darowizn w ramach 1% PIT.
Edycja 2021

Styczeń 2022 r.

Wprowadzenie

System „jednego procenta” nadal mało transparentny

Gdy pięć i sześć lat temu przygotowaliśmy dwie pierwsze edycje niniejszego badania i przyglądaliśmy się bliżej sprawozdaniom finansowym organizacji pożytku publicznego (OPP), byliśmy zaskoczeni tym, jak pesymistyczne wnioski otrzymaliśmy. Sprawozdania OPP odbiegały znacząco od przyjętych standardów, które są stosowane wobec przedsiębiorstw. Były one niekompletne, zawierały błędy merytoryczne i trudno było na ich podstawie dowiedzieć się podstawowych kwestii – jak działa dana organizacja, skąd bierze pieniądze i na co je przeznacza.

Przystępując do obecnej, trzeciej edycji naszego raportu – po pięciu latach przerwy – liczyliśmy na to, że sytuacja od tego czasu poprawiła się. Nasze poprzednie raporty przyniosły wiele publikacji w mediach, a więc nasz alarm przedostał się do przestrzeni publicznej i wywołał dyskusję. Ponadto, w międzyczasie zmienił się nieco system nadzoru nad OPP, powołany został do tej roli Narodowy Instytut Wolności. Wszystko to budziło nadzieję, że jakość rozliczania publicznych pieniędzy z „jednego procenta” poprawi się.

Częściowo tak się stało. Jak pokazujemy na kolejnych stronach raportu, sprawozdawczość największych OPP (wymienianych z poprzednich edycji raportu z nazwy) poprawiła się. Niestety, w przypadku pozostałych, mniejszych OPP sytuacja nadal jest zła. System „1 procenta” – przynajmniej od strony sprawozdawczości finansowej – jest w Polsce mało transparentny i przez to nie gwarantuje wysokiej efektywności gospodarowania pieniędzmi podatników i darczyńców.

Zapraszamy do lektury!

972,7

mln zł

Taką kwotę w ramach 1%
otrzymały od podatników PIT
organizacje pożytku
publicznego

**Jak zostały
rozliczone?**

Jak przeprowadziliśmy badanie

Przeprowadziliśmy uproszczony audyt sprawozdań finansowych organizacji pożytku publicznego. Zastosowaliśmy te same kryteria, które wykorzystywane są przez audytorów do analizy sprawozdań przedsiębiorstw.

W naszym badaniu poddaliśmy analizie losową próbę 100 organizacji pożytku publicznego (ta sama próba w każdej edycji badania) oraz 6 największych OPP. Do oceny sprawozdań każdej z nich zastosowaliśmy te same kryteria, które wykorzystywane są przez audytorów do analizy sprawozdań przygotowywanych przez przedsiębiorstwa. Sprawdzaliśmy, jak zaprezentowano następujące pozycje:

- objaśnienie stosowanych metod wyceny aktywów i pasywów oraz przyczyny ich zmian,
- informacje o strukturze przychodów i ich źródłach,
- informacje o strukturze kosztów administracyjnych i statutowych,
- źródła zwiększenia i wykorzystanie funduszu statutowego,
- tendencje zmian w przychodach i kosztach.

Za każde z wyżej wymienionych kryteriów OPP mogła otrzymać dwa punkty, jeżeli informacja zawarta w sprawozdaniu była pełna. Jeden punkt przyznawaliśmy, jeżeli organizacja spełniała przynajmniej część wymagań, a w wypadku braku jakiegokolwiek wzmianki na dany temat podmiot nie otrzymywał punktu. Ponadto sprawdzaliśmy, czy wybrane przez nas organizacje publikowały swoje sprawozdania finansowe w bazie Narodowego Instytutu Wolności (do czego są zobligowane) oraz na własnej stronie internetowej i w Krajowym Rejestrze Sądowym.

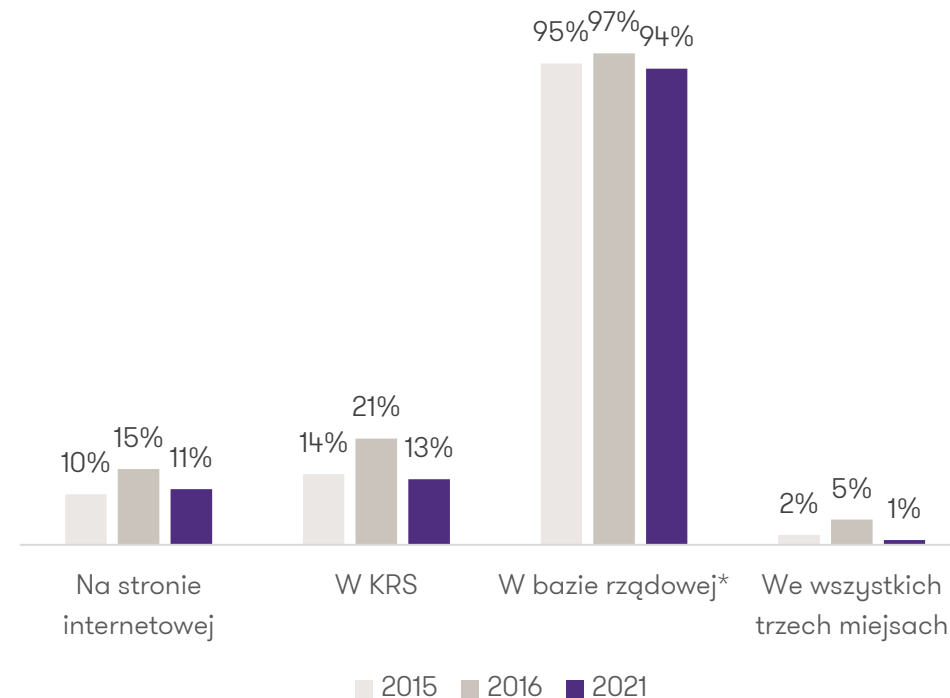

Sprawozdania głęboko schowane

Przez pięć lat po naszych pierwszych raportach sytuacja nie poprawiła się, a wręcz nieznacznie się pogorszyła. Tylko 1% badanych organizacji wykazuje się pełną transparentnością finansową.

Choć formalnie organizacje pożytku publicznego mają obowiązek publikacji sprawozdań finansowych jedynie w oficjalnej bazie rządowej (prowadzonej aktualnie przez Narodowy Instytut Wolności), to biorąc pod uwagę fakt, że organizacje te korzystają z publicznych pieniędzy i darowizn od obywateli, powinny wykazywać się jak najwyższą transparentnością i ułatwiać dostęp zainteresowanym do swoich sprawozdań finansowych. Tymczasem, jak wynika z naszego badania, jedynie 11% organizacji opublikowała dotąd sprawozdania na swoich stronach internetowych. To nawet gorzej, niż w poprzedniej edycji badania – z 2016 roku. Relatywnie niewiele, bo 13%, publikuje swoje sprawozdania w KRS, czyli 8 pkt proc. mniej niż w 2016 roku. Co więcej, 6% OPP nie opublikowała swoich sprawozdań nawet w bazie NIW, do czego jest zobligowana. Świadczy to nie najlepiej o transparentności niektórych OPP, ale też o jakości nadzoru nad systemem 1% z PIT.

Wykres 1. Gdzie organizacje pożytku publicznego publikują swoje sprawozdania? Badanie GT na bazie 100 losowo wybranych OPP

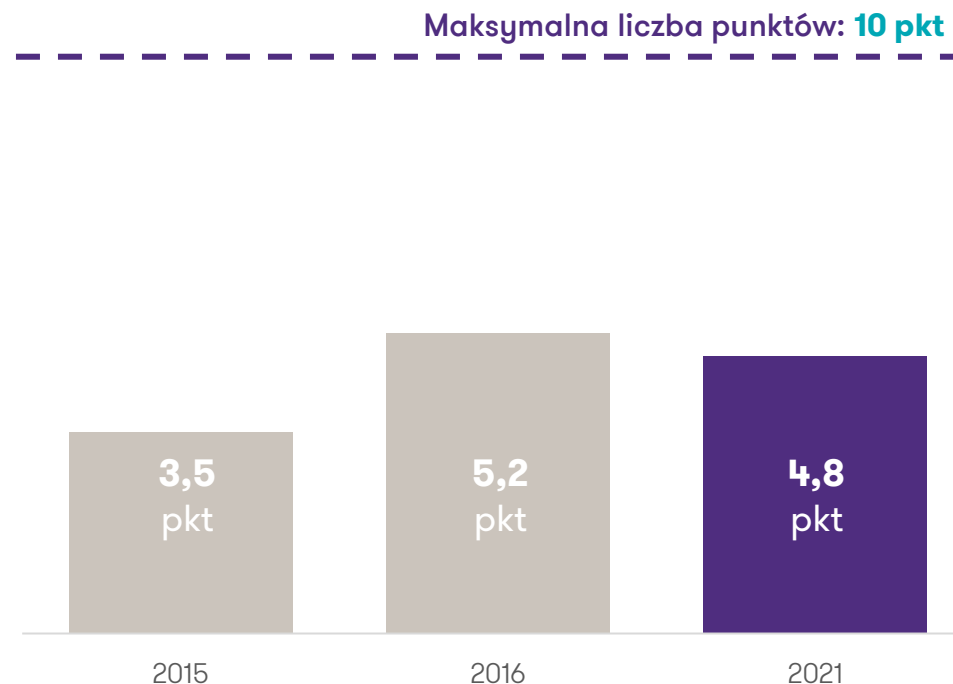
*Obecnie: Narodowy Instytut Wolności <https://niw.gov.pl/opp/sprawozdania-opp/>

Niska jakość sprawozdawczości

Wiele do życzenia pozostawia nie tylko dostępność sprawozdań finansowych OPP, ale też ich zawartość. Przeciętne sprawozdanie nie zawiera nawet połowy istotnych informacji, które powinny się w nim znaleźć.

Jak pokazywaliśmy w poprzednich edycjach badania, jakość sprawozdań finansowych OPP jest znacznie niższa od jakości sprawozdań przygotowywanych przez przedsiębiorstwa. Aby zbadać tę jakość w sposób ilościowy, opracowaliśmy „checklistę” dotyczącą 5 kryteriów – obszarów, które powinny być szczegółowo opisane sprawozdaniu (opisujemy je na stronie 4 i 7). Okazuje się, że sprawozdanie przeciętnej OPP uzyskało 4,8 pkt na 10 możliwych (nieznacznie mniej niż w 2016 roku i nieco więcej niż w 2015 roku). Oznacza to, że w sprawozdaniach przedstawiana jest około połowa informacji i danych, które – zgodnie z wymogami prawnymi w tym zakresie – powinny się w nich znaleźć. Jedynie 2% przebadanych sprawozdań uzyskała pełne 10 pkt, a więc zawierała wyczerpujące informacje, a kolejne 11% otrzymało 8 lub 9 pkt, a więc jakość ich sprawozdań była wysoka. Aż 30% sprawozdań otrzymało 3 pkt lub mniej, co oznacza, że ich jakość była bardzo niska i trudno w ich przypadku mówić o faktycznej wartości sprawozdawczej.

Wykres 2. Średnia liczba punktów przyznawana przez audytorów za zawartość i jakość sprawozdań finansowych 100 OPP

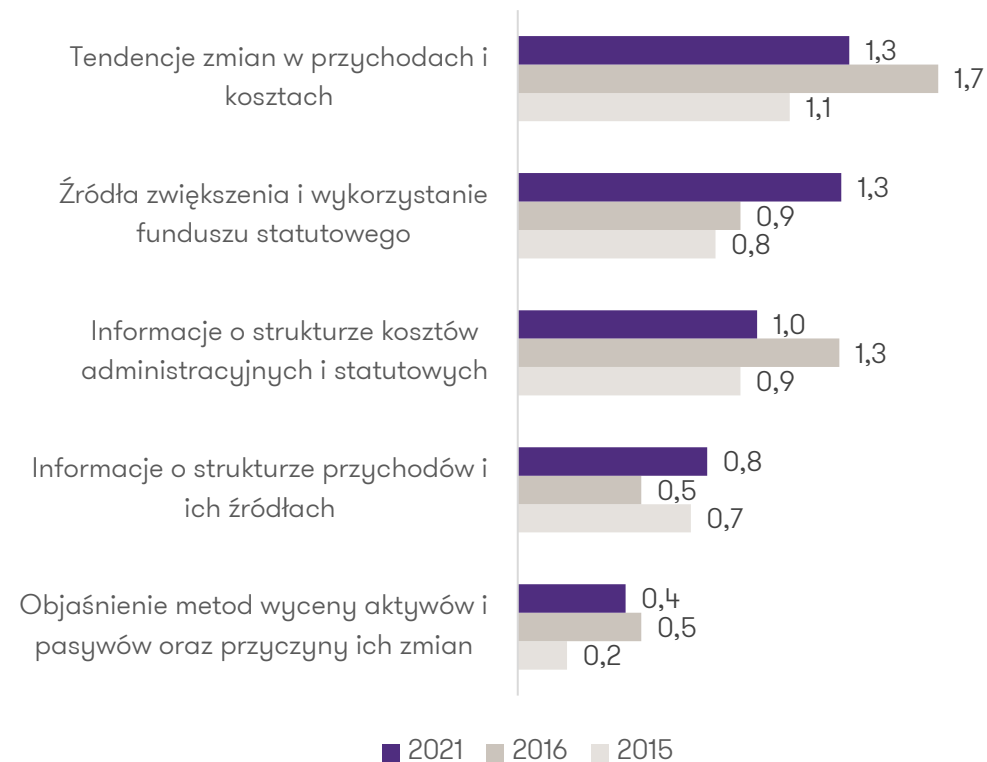
Bez metodologii, bez źródeł przychodów

Organizacje relatywnie często informują w sprawozdaniach o tendencjach zmian w przychodach i kosztach oraz o finansach związanych z realizacją funduszu statusowego. Najrzadziej wyjaśniają metodę wyceny aktywów i pasywów.

Spośród informacji, które powinny znaleźć się w sprawozdaniu finansowym, OPP najczęściej opisują tendencje zmian w przychodach i kosztach. Statystyczne badanie OPP otrzymało w tej kategorii 1,3 pkt na 2 możliwe (gdzie 0 oznaczało brak informacji, 1 – informację niepełną, 2 – informację pełną). Równie często informują o tym, jak wydają pieniądze w związku z działalnością statutową (również średnio 1,3 pkt). Niestety, znacznie rzadziej w sprawozdaniach OPP rzetelnie informują o tym, jakie metody stosują przy wycenie aktywów i pasywów (a to może mieć fundamentalne znaczenie dla obrazu sytuacji finansowej podmiotu) – tutaj na 2 pkt zdobyły średnio jedynie 0,4 pkt. OPP bardzo rzadko rzetelnie sprawozdają się też z tego, skąd czerpią przychody i jaka jest ich struktura oraz jak wyglądają ich koszty administracyjne, np. koszty wynagrodzeń zarządu i pracowników oraz koszty zleceń dla podmiotów zewnętrznych.

Wykres 3. Średnia liczba punktów przyznawana przez audytorów za zawartość i jakość sprawozdań finansowych 100 OPP

(maksymalnie można było otrzymać 2 pkt w każdym obszarze, gdzie 0 oznaczało brak informacji, 1 – informację niepełną, 2 – informację pełną)

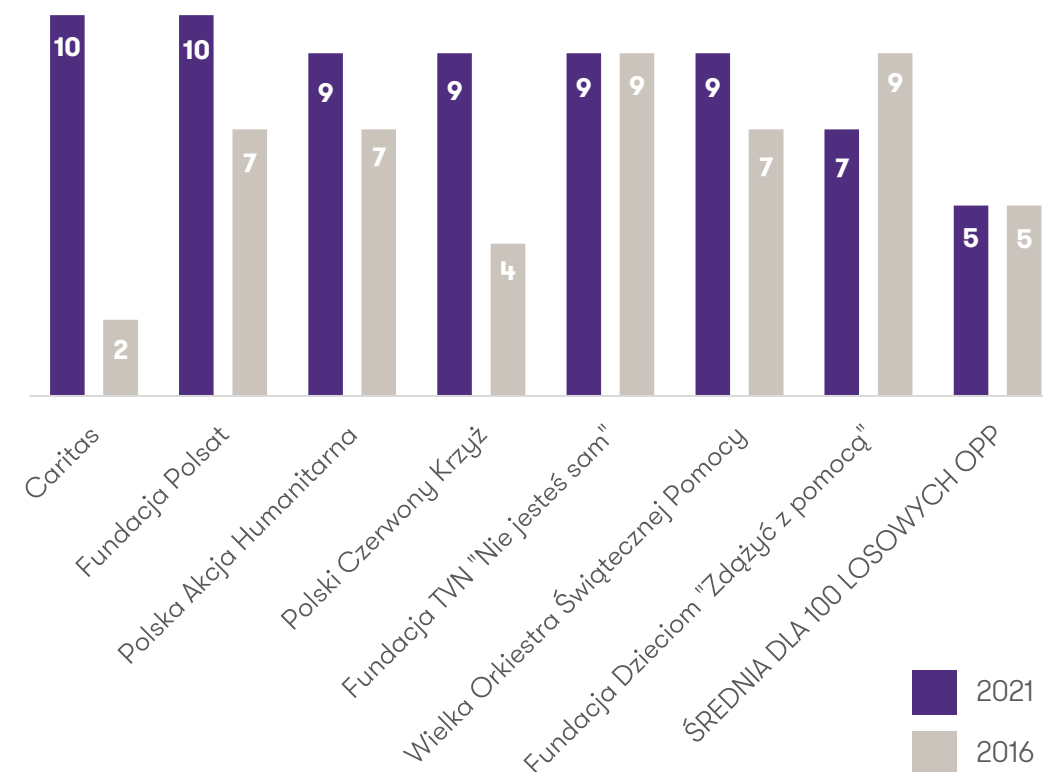

Duzi w końcu dają dobry przykład

W badaniu sprzed pięciu lat sprawozdania finansowe niektórych największych OPP były niskiej jakości, nie odbiegającej od sprawozdań mniejszych organizacji. Od tego czasu sytuacja się poprawiła.

W poprzedniej edycji raportu, wydanej w 2016 roku, pokazywaliśmy, że niską jakość sprawozdań finansowych miały nie tylko małe czy średnie organizacje pożytku publicznego, ale nawet te największe. Sprawozdania Caritasu i Polskiego Czerwonego Krzyża były niższej jakości niż ogólna średnia dla wszystkich OPP, a sprawozdania Fundacji Polsat, Polskiej Akcji Humanitarnej czy Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy – choć nieco lepsze – to również pozostawiały sporo do życzenia, ponieważ nie informowały o niektórych ważnych kwestiach. Było to zaskakujące, ponieważ organizacje te – w odróżnieniu od małych OPP – nie mogły tłumaczyć się niewielką skalą działalności albo brakiem wiedzy księgowej. Jako duże podmioty powinny wykazywać się wysokimi standardami. Na szczęście, obecnie sytuacja wygląda już znacznie lepiej. Caritas i Fundacja Polsat mają wzorowe sprawozdania (zdobyły komplet 10 pkt), a raporty Polskiej Akcji Humanitarnej, Polskiego Czerwonego Krzyża, Fundacji TVN „Nie jesteś sam” i WOŚP zawierają jedynie drobne niedoskonałości.

Wykres 4. Średnia liczba punktów przyznawana przez audytorów za zawartość i jakość sprawozdań finansowych 6 dużych OPP

Przyczyny niskiej jakości sprawozdań OPP

Istnieje wiele powodów tłumaczących brak dostępności i niską jakość sprawozdań finansowych OPP. Wyróżniliśmy trzy przyczyny, które – naszym zdaniem – w głównej mierze odpowiadają za taki stan rzeczy.

1. Niedobór wiedzy o finansach

Najważniejszy powód niewypełnienia przez OPP obowiązków sprawozdawczych jest prozaiczny. Organizacje zwyczajnie nie potrafią tworzyć sprawozdań finansowych. Koncentrują się na działalności na rzecz społeczeństwa, bo w takim celu zostały w istocie powołane. Dlatego też mogą nie mieć odpowiednich wiedzy i umiejętności w zakresie przygotowywania zgodnych z wymogami sprawozdań. Wydaje się zatem, że nieoceniona w tej sytuacji jest pomoc organów państwowych. Powinny one wesprzeć merytorycznie OPP, a nie jedynie odgórnie narzucać wymogi, których wypełnienie jest dla organizacji często niemożliwe.

2. Brak świadomości wymagań formalnych

Organizacje często też zwyczajnie nie zdają sobie sprawy z wymagań formalnych, jakie ich dotyczą. OPP nie wiedzą, gdzie powinny zamieszczać swoje sprawozdania. Nie znają też formalnych wymogów, jakie sprawozdania finansowe powinny spełniać. Wracamy zatem do kwestii zapewnienia organizacjom rzetelnej informacji i szkoleń w zakresie przygotowania i publikacji sprawozdań finansowych.

3. Celowe unikanie transparentności

Nie możemy także zapominać, że część organizacji może celowo utrudniać dostęp do informacji o swoich finansach. Sporządzając nieczytelne sprawozdania organizacje mogą próbować uniknąć zarzutów o niegospodarność, np. w wyniku przeznaczania zbyt dużych kwot na wynagrodzenia zarządu, zlecenie przesadnych środków na zlecenia dla podmiotów zewnętrznych czy na działania promocyjne.

NASZYM ZDANIEM

Transparentność wymaga edukacji

972,7 mln zł o około 2% dochodów polskiego budżetu. Można za tę kwotę sfinansować przez rok 16 średniej wielkości szpitali albo dwóch dużych uniwersytetów. Takimi pieniędzmi dysponują w Polsce tylko największe firmy. Może więc nieco zaskakiwać, że prywatne przedsiębiorstwa, które nie korzystają z pomocy publicznej, muszą prowadzić szczegółową sprawozdawczość (pod ryzykiem dotkliwych kar), tymczasem OPP, korzystające z pieniędzy podatników, nie podlegają takiemu rygorowi. Teoretycznie mają obowiązek publikowania sprawozdań, jednak w praktyce sprawozdania te nie podlegają weryfikacji od strony zgodności ze standardami sprawozdawczości. Organizacja, która zamiast prawdziwego sprawozdania finansowego opublikuje jakikolwiek dokument sprawozdawczy, niezawierający kluczowych pozycji, raczej nie spotka się z odebraniem statusu OPP. Oczywiście, nie zakładamy, że organizacje celowo unikają transparentności. Zwykle niska jakość sprawozdań to skutek po prostu niskiej wiedzy zarządów OPP na temat rachunkowości. Dlatego rolą administracji rządowej jest przede wszystkim edukacja organizacji. W tym kontekście szczególnie cieszy nas fakt, że w ostatnich latach znacząco poprawiła się jakość sprawozdań finansowych największych OPP. Mijmy nadzieję, że mniejsze podmioty pójdą ich przykładem.

Jan Letkiewicz
Wiceprezes
Partner zarządzający
Audyt
Grant Thornton

Zapraszamy do kontaktu

Kontakt dla mediów:

Jacek Kowalczyk

Dyrektor Marketingu i PR

Grant Thornton

T +48 505 024 168

E Jacek.Kowalczyk@pl.gt.com

O nas

Grant Thornton to jedna z wiodących organizacji audytorsko-doradczych na świecie, obecna w 140 krajach i zatrudniająca ponad 56 tys. pracowników.

W Polsce działamy od 28 lat. Zespół 750 pracowników wspiera naszych klientów w obszarach takich jak audyt, doradztwo podatkowe, doradztwo transakcyjne czy outsourcing płac i kadr oraz outsourcing księgowości.

Informacje zawarte w niniejszym dokumencie mają jedynie charakter ogólny i poglądowy. Nie stanowią one oferty ani rekomendacji. Grant Thornton Frąckowiak Sp. z o.o. Sp. k. nie ponosi odpowiedzialności za ewentualne błędy lub braki w nich oraz błędy wynikające z ich nieaktualności. Grant Thornton Frąckowiak Sp. z o.o. Sp. k. nie ponosi także odpowiedzialności za skutki działań będące rezultatem użycia tych informacji.